

U.1994B.1

*Erstatning uden for kontraktforhold 1.5 EU-ret 2***EF-direktivet om produktansvar - et eksempel på disharmonisk harmonisering**

Resumé Artiklen gennemgår en række forskelle i den måde, hvorpå EF-landene har gennemført EF-direktivet fra 1985 om produktansvar. Navnlig den engelske gennemførelse omtales, idet den muligvis medfører sagsanlæg ved EF-domstolen for materielle implementeringsfejl. For at undgå disharmonisk harmonisering bør det overvejes at forlade omskrivning af EF-direktiver til nationalt lovsprog og i stedet indskrive dem direkte i national ret.

Af John Peter Andersen, advokat, lic.jur.

1. Harmonisering i medlemslandene

Som bekendt er det en ledende målsætning for EF-samarbejdet at tilvejebringe et ægte fællesmarked ved indbyrdes tilnærmelse af de nationale lovgivninger, såkaldt harmonisering. Den fælles målsætning om udjævning af forskellighederne støder imidlertid ikke sjældent på mere end tekniske hindringer, når den skal omplantes til virkelighedens verden. Implementeringssvigt er ikke blot egnet til at skabe tvist mellem medlemsstaten og EF, men skaber også retsikkerhed i sager om det pågældende lovområde.

I det følgende ses der på nogle af de problemer, som EF's direktiv om produktansvar fra 1985 har stødt på under sin vej gennem de nationale lovgivningssystemer.

2. Direktiv med valgmuligheder

EF-direktivet om produktansvar (85/374/EØF) er at betragte som et minimumsbeskyttelsesdirektiv. Direktivet er gennemført i Danmark ved lov nr. 371 af 7. juni 1989 med ikrafttræden d. 10. juni 1989. Direktivet skulle skænke forbrugerne i EF-området et fælles og ensartet retsværn mod de produktskader, som masseproduktionens tidsalder uundgåeligt fører med sig. Men allerede i den politiske tilblivelsesproces i EF måtte der på tre vigtige punkter gøres fravigelser fra harmoniseringsprincippet for at forlige de forskellige retstraditioner i medlemslandene. For det første kunne medlemslandene vælge at inddrage eller udeholde udviklingsskaderne fra produktansvarsreglerne. For det andet kunne medlemslandene vælge at inddrage eller udeholde uforarbejdede landsbrugsprodukter og jagtbytte fra loven. For det tredje blev der adgang til at begrænse produktansvaret ved serieskader på personer med et loft på mindst 70 mio ECU. Den videregående ambition om at sætte den EF-retlige produktansvarsregulering i stedet for de nationale regler om produktansvar i medlemslandene var også prisgivet fra starten. Som følge heraf kan en skadelidt i EF-området både påberåbe sig medlemslandets eksisterende retsregler om produktansvar - i Danmark culpereglen - og de EF-baserede produktansvarsregler.

3. Forskelle i medlemslandene

De tre valgfrie komponenter er blevet udnyttet forskelligt i medlemslandene. I England, Irland, Danmark, Tyskland, Holland, Belgien, Italien og Portugal er der ansvarsfrihed for udviklingsskader. Disse lande har også valgt at holde de uforarbejdede landsbrugsprodukter og jagtbytte ude fra loven.[1] I Tyskland og Portugal er produktansvaret efter loven underkastet et økonomisk loft.[2] Luxembourg står alene som det land, hvor producenten er fuldstændigt afskåret fra at opnå ansvarsfrihed for udviklingsskader. I Luxembourg er også de uforarbejdede landsbrugsprodukter og jagtbytte omfattet af loven, og der er intet økonomisk loft over ansvaret.

Direktivet er endnu ikke omsat til national ret i Frankrig og Spanien. Det har foreløbigt indbragt Frankrig en domfældelse ved EF-domstolen for overtrædelse af EF-retten. Det franske lovforslag giver ansvarsfrihed for udviklingsskader, og loven medtager de uforarbejdede landbrugsprodukter og jagtbytte under produktbegrebet. Der er intet erstatningsloft. Spaniens lovforslag giver ansvarsfrihed for udviklingsskader med den modifikation, at denne ansvarsfrihedsgrund ikke kan påberåbes af producenter af medicinalvarer og fødevarer. Uforarbejdede landbrugsprodukter og jagtbytte omfattes ikke af produktbegrebet. Lovforslaget indeholder et erstatningsloft på 10.500 mio. pesetas.

Det siger sig selv, at den forskellige udnyttelse af direktivets valgfrie komponenter virker stik mod harmoniseringsbestræbelserne. Men forstyrrelsen i harmonien er blevet unødvendigt større som følge af, at medlemslandene kun undtagelsesvist har formået at omsætte direktivet til national ret inden d. 30 juli 1988, der var sidste frist for gennemførelsen. Danmark, Tyskland, Holland, Belgien, Luxembourg, Portugal og Irland fik ikke gennemført direktivet rettidigt. I Italien, Grækenland og England blev direktivet gennemført rettidigt. Men i alle disse tre

2

lande har der vist sig problemer. For Italiens vedkommende rejste EF-kommissionen tvivl om den italienske lovs behandling af udviklingsskaderne og skader forvoldt ved produkter underkastet ufravigelige offentlige forskrifter (direktivets artikel 7 litra d og e). Sagen er nu løst forligsmæssigt. I Grækenland udviklede tingene sig til en juridisk farce. Efter produktansvarsloven var gennemført, fandt man ud af, at implementeringen var i strid med den græske forfatning, hvorfor loven var en nullitet. Først i 1991 er det lykkedes Grækenland at få produktansvarsloven på plads igen.

4. Implementeringsfejl i England

I England blev produktansvarsdirektivet implementeret med kapitel 1 i den engelske forbrugerbeskyttelseslov - The Consumer Protection Act 1987 - der trådte i kraft d. 1. marts 1988.

På tre konkrete punkter synes der imidlertid at være implementeringsfejl. Af de tre valgfrie komponenter i direktivet - ansvarsfrihed for udviklingsskader, muligheden for at holde uforarbejdede landbrugsprodukter og jagtbytte uden for lovens produktbegreb, erstatningsloft ved serieskader - brugte England de to første og undlod at benytte den sidste.

5. Den engelske udgave af udviklingsskaderne

Ansvarsfrihed for udviklingsskader - the development risks defence (»the state of the art defence« i U.S.A.) - er efter produktansvarsdirektivet forbeholdt for meget snævre tilfælde. Ifølge direktivets artikel 7 litra e er producenten ikke ansvarlig, hvis han beviser

»- at det på grundlag af den videnskabelige og tekniske viden på det tidspunkt, da han bragte produktet i omsætning, ikke var muligt at opdage defekten - «

Det hjælper ikke producenten, at det var umuligt for ham at komme på sporet af defekten, fordi han ikke rådede over særlige kundskabskilder til belysning af spørgsmålet. Målestokken for bedømmelsen er ikke den enkelte producent, men den ypperste ekspertise på området. Hvis den højeste sagkundskab inden for kunstige sødemidler ikke kunne have forudset, at et bestemt sødemiddel på langt sigt gemte på kræftfremkaldende egenskaber, vil en skade blive betragtet som en udviklingsskade, og producenten vil være uden ansvar.

Tanken om, at udviklingsskaderne ikke bør medføre ansvar, bygger på den i og for sig elementære retfærdighedsbetragtning, at ingen producent kan være synsk. En udviklingsskade er en skade, som ikke kunne erkendes på det tidspunkt, da produktet blev sendt på markedet, fordi de videnskabelige erfaringer med produktet ikke gav grundlag for at tro, at produktet gemte på en skademulighed. De flade tage var en strålende idé i 60'erne. I 70'erne indså man, bl.a. i mangfoldige voldgiftssager ved Voldgiftsnævnet for Bygge- og Anlægsvirksomhed, at de sjældent var gode til at holde vandet ude. Vor viden har udviklet sig; men man kan ikke drage entreprenører og arkitekter til ansvar for at savne en indsigt, som først senere er blevet indvundet, jf. også U1991.677 HD.

Da direktivet på det punkt blev omsat til engelsk ret, fik producenten lovning på ansvarsfrihed, hvis han kunne bevise:

»- that the state of scientific and technical knowledge at the relevant time was not such that a producer of products of the same description as the product in question might be expected to have discovered the defect if it had existed in his products while they were under his control«. The Consumer Protection Act 1987 section 4(1)(e).

Mens direktivet baserer sin målestok på den rent abstrakte *opdagelsesmulighed*: kunne defekten overhovedet opdages på grundlag af det daværende videnskabelige kundskabsniveau? - baserer den engelske udgave sin målestok på *forventeligheden* inden for branchen: kunne en anden producent af tilsvarende produkter forventes at have opdaget defekten i lyset af det daværende videnskabelige kundskabsniveau?

Som det forstås, er producentens chancer for at klare frisag efter den engelske lovtækt bedre end efter direktivets beskrivelse af udviklingsskaderne. Efter direktivet vil han blive fældet, hvis skadelidte kan påvise, at der et eller andet sted på kloden i et eller andet tidsskrift forelå videnskabelige efterretninger, som - hvis producenten havde kendt dem - ville have gjort det muligt for ham at opdage defekten. Efter The Consumer Protection Act kan producenten opnå ansvarsfrihed, hvis de videnskabelige oplysninger ikke var så kendt i branchen, at en anden producent på det grundlag ville være kommet på sporet af defekten. Med andre ord: hvis producenten opfylder det almindelige jævnmål af teknisk know-how i branchen, kan han påberåbe sig ansvarsfrihed for udviklingsskader.

6. Skader på selve det defekte produkt

Efter produktansvarsdirektivets artikel 9 litra b omfatter produktansvaret ikke selvbeskadigende produkter. Hvis vaskemaskinen udbrænder på grund af en defekt motor, der kortslutter, er dette et køberetligt anliggende mellem sælger og køber. Først hvis vaskemaskinen forvolder skade på noget andet end sig selv - kortslutningsfejlen får parcelhuset til at brænde ned - kommer produktansvaret ind i billedet. I den danske produktansvarslovs 2, stk. 2, 2. pkt. hedder det kort og klart: »Loven omfatter ikke skade på selve det defekte produkt«.

Skønt justitsministeriet i forarbejderne til den

3

danske produktansvarslov nærmest antager, at det dermed skulle være udelukket at rejse produktansvarssag direkte mod producenten af motoren,[3] hviler direktivet ifølge præambelen på det grundsynspunkt, at den skadelidte skal kunne rette krav mod »enhver, der har andel i produktionsprocessen - - for så vidt som et færdigt produkt eller et delpro-

dukt af et sådant eller et leveret materiale lider af en defekt - «. Når justitsministeriets opfattelse fremstår som fejlagtig, skyldes det ikke blot direktivets klare målsætning om at værne om skadelidtes erstatningsmuligheder. Opfattelsen er også uforenelig med den kendsgerning, at direktivets artikel 7 litra f indeholder en specifik ansvarsfrihedsgrund for bundne delprodukter, hvilket netop har til forudsætning, at der kan rejses produktansvarssag mod fabrikanter af delprodukter. Det må følgelig antages, at skadelidte altid vil kunne udsøge sig producenten af den defekte underkomponent og rette et produktansvarskrav mod ham, uanset at den defekte komponent fulgte med ved købet af moderstanden. I The Consumer Protection Act section 5(2) har man implementeret bestemmelsen om selvbeskadigende produkter på følgende måde:

»A person shall not be liable - - in respect of any defect in a product for the loss of or any damage to the product itself or for the loss of or any damage to the whole or any part of any product which has been supplied with the product in question comprised in it«.

Det er det sidste sætningsstykke, der volder problemer. Efter sin formulering ekspanderer det begrebsdannelsen »selve det defekte produkt« til at omfatte *enhver* moderstand, der lider skade som følge af defekte underkomponenter. Det stemmer ikke med direktivet, men synes at ligge på bølgelængde med den opfattelse, som det danske justitsministerium har givet udtryk for.

7. Uforarbejdede landbrugsråvarer

Et særligt punkt i produktansvarsdirektivets er muligheden for at holde uforarbejdede landbrugsråvarer og jagtbytte (agricultural products and game) uden for produktbegrebet. Det hedder i præambelen: »- - ansvaret omfatter kun industrielt fremstillet løvsøre; derfor forekommer det hensigtsmæssigt ikke at medtage ansvar for landbrugsvarer og produkter hidrørende fra jagt, undtagen når sådanne produkter har gennemgået en forarbejdning af industriel karakter, som kan forårsage en defekt ved produkterne - «.

England har benyttet sig af denne mulighed i section 2(4) i The Consumer Protection Act. Her siges det, at der ikke er ansvar for

»- - any defect in any game or agricultural produce if the only supply of the game or produce - - was at a time when it had not undergone an industrial process«.

I direktivet er der et vist spring i sprogbrugen omkring forarbejdningsskriteriet. I præambelen tales der om en forarbejdningproces af »industriel« natur, mens der i artikel 2 tales om en »første forarbejdning« (initial processing). De engelske politikere var opmærksomme på forholdet i forbindelse med lovens behandling. Kritikerne påpegede, at en »initial processing« ikke er det samme som en »industrial process«, men regeringen mente, at lovforslaget i virkeligheden blot præciserede direktivets mening. Ved en industriel proces forstod regeringen en bearbejdning af produktet, der ændrede visse af dets væsentlige egenskaber, når bearbejdningen fandt sted »- - on a large and continuing scale«. Det var regeringens hensigt at holde sædvanlig landbrugsforarbejdning udenfor, såsom indhøstning, sortering, skylning og til en vis grad også nedpakning.[4] På baggrund af EF-forarbejderne er der ingen tvivl om, at der ikke skal meget til, før et landbrugsprodukt (der efter definitionen i direktivets artikel 2 også omfatter fiskeriprodukter) må anses for forarbejdet og dermed omfattet af produktansvarsreglerne. Ifølge EF-kommissionen omfatter forarbejdning »- - enhver menneskelig aktivitet, der anvendes på en ting, som ændrer den med henblik på dens anvendelse eller dens konsumering. Dette begreb omfatter bl.a. enhver behandling eller konservering af produkter såsom pulverisering, udtørring, frysetørring, sterilisering, nedfrysning o.s.v.«.[5] I bemærkningerne til den danske produktansvarslov erkendes det, at afgrænsningen mellem uforarbejdede og forarbejdede landbrugsråvarer er behæftet med en del usikkerhed, og at det ikke er muligt at give præcise retningslinier. Til sammenligning kan nævnes, at den italienske produktansvarslov i

artikel 2 indeholder en legaldefinition af begrebet forarbejdning. Som forarbejdning betragtes »- en behandling, der ændrer produktets egenskaber eller tilfører stoffer til produktet. Pakning eller anden behandling af landbrugsvarer eller fiskevarer, som gør det

4

vanskeligt for forbrugeren at kontrollere produktet, eller som giver forbrugeren grund til at stole på produktets sikkerhed, betragtes som forarbejdning«.[6]

Skønt forarbejdningkriteriet ikke i enhver henseende er lysende klart, er det til gengæld ret klart, at den engelske formulering sigter mod et snævrere kriterium, efter hvilket der skal mere systematisk tilrettelagte indgreb til over for produktet, før det forlader naturtilstanden og gribes af loven. Det må imidlertid medgives, at den engelske udgave har en vis støtte i direktivets præambel, der med sin tale om ansvar for industrielt fremstillet løse leder tanken bort fra mere simple produktioner af naturråvarer, hvor forarbejdningen har præg af rent bevarende foranstaltninger såsom skylning af frugter og nedkuling af grøntsager og lign.

Der er et aspekt af hele forarbejdningkriteriet, som kun ses perifert berørt i litteraturen om emnet. Når direktivets artikel 2 taler om en første forarbejdning, så forudsættes der herved en frembringelsesrækkefølge, hvor først råvaren foreligger som et færdigfrembragt naturprodukt og *derefter* udsættes for kunstindgreb af forskellig slags. Kornet sås og vokser på marken og indhøstes - *derefter* udsættes det for en første forarbejdning. Grisen opfostres og slagtes - *derefter* forarbejdes kødet. Fisken i fiskedammen fodres og vokser til og indfanges og aflives - *derefter* forarbejdes fiskeproduktet. Den forudsætning, som diskussionen om forarbejdningkriteriet har taget, er, at spørgsmålet om forarbejdning først rejser sig, når produktet er udtaget af sin naturlige tilstandsform og foreligger som en færdigfrembragt råvare. Så længe »produkterne« er levende og er undervejs i produktionsprocessen, har man anskuet sagen sådan, at forebyggende foranstaltninger med sigte på at værne om produkterne og højne deres kvalitet ikke skal anskues som forarbejdning. Ikke desto mindre er det givet, at den første forarbejdning inden for landbrug, husdyrbrug, fiske- og vildtopdræt ofte starter længe før produktet indhøstes. Afgrøden sprøjtes med allehånde kemiske midler, der kan tænkes at akkumulere sig i fødekæden og udløse skader. Husdyrbesætningen behandles måske med antibiotiske stoffer og syntetiske hormoner. Dambrugers fisk holdes måske sygdomsfri med tilsætningsstoffer i vandet. Skønt alle kunstindgreb i produktets frembringelsesproces - lige fra rekombination af DNA-strukturer i levende vækstorganismer til sygdomsforebyggende sprøjtning af avl på rod - dækkes af direktivets udsagn om »- en forarbejdning af industriel karakter, som kan forårsage en defekt ved produkterne - « og »- enhver menneskelig aktivitet, der anvendes på en ting, som ændrer den med henblik på dens anvendelse eller dens konsumering - «, er forarbejdningkriteriet begrebsmæssigt funderet på den opfattelse, at produktet først må afslutte sit eget naturlige vækstforløb, inden en første forarbejdning kan komme ind i billedet. Før dette sker, hæfter landbrugeren ikke for afgrøden, selv hvis den har optaget sundhedsfarlige stoffer fra jorden; husdyrbrugeren hæfter ikke for skadelige stoffer i kødet, og fiskeren hæfter ikke for fisk, der er fanget i kviksvovforurenede vand. Et søgsmål må i disse tilfælde søge tilflugt i culpereglen.[7] Selv om mangfoldige af de naturråvarer, som fremstilles ved menneskeskabt produktion, i virkeligheden er særdeles forarbejdede »inden fødslen« og derfor meget vel kan være defekte, har produktansvarsdirektivets forarbejdningkriterium altså kun blik for situationen »efter fødslen«. Det er en begrænsning, efter omstændighederne tilmed en væsentlig begrænsning, i direktivets forbrugerbeskyttelse.

8. Intet ibrugtagningskrav ved tingsskader

Ifølge direktivets artikel 9 er tingsskader kun dækket af produktansvaret, hvis den skadesramte ting »er af en art, som sædvanligvis er beregnet til privat brug eller fortæring og hovedsageligt er anvendt af skadelidte til privat brug eller med henblik på privat fortæring«.

Med ordvalget i direktivet om, at den skadesramte ting »er anvendt« ligger der øjensynligt et *ibrugtagningskrav*. Endnu ikke ibrugtagne

ting, herunder fast ejendom, vil efter denne udlægning ikke omfattes af det objektive produktansvar. I England var man opmærksom på denne problemstilling. Man fandt det urimeligt at lade produktansvaret hænge på et ibrugtagningskrav. I Section 5(3)(b) formulerede man derfor »brugerbetingsen« på den måde, at det var tilstrækkeligt, at den skadesramte ting var »- intended by the person suffering the loss or damage mainly for his own private use, occupation or consumption« - d.v.s. skadelidtes *brugshensigt* er nok. Noget tilsvarende kan ikke udledes af ordlyden i den danske produktansvarslov, der i 2. stk. 2 fordrer, at den skadesramte ting »- efter sin art sædvanligvis er beregnet til ikke-erhvervsmæssig benyttelse og hovedsagelig er anvendt af skadelidte i overensstemmelse hermed.«

9. Forholdet til EF

Trods den lille indrømmelse til ejere af ubrugte ting må Englands gennemførelse af produktansvarsreglerne karakteriseres som en uvenlig implementering. De nationale lovkoncipister har på vigtige punkter givet direktivet en iklædning, som klart for enhver juridisk læser ikke er fuldt loyal mod direktivet og dets forarbejder. EF-kommissionen har da heller ikke været lydhor for de engelske forsøg på at forklare, at The Consumer Protection Act i virkeligheden er i bedste overensstemmelse med direktivet. Kommissionen overvejer at sagsøge England for EF-domstolen for brud på EF-retten. Skriftsvekslingen, der endnu pågår, er ikke offentligt tilgængelig.

5

10. Direkte anvendelighed for produktansvarsdirektivet

In ting er de materielle forskelle i den måde, hvorpå medlemslandene har gennemført den fælles produktansvarslovgivning på. En anden forstyrrelsesfaktor for harmoniseringen er de forskellige ikrafttrædelsestidspunkter for produktansvarslovgivningen i de enkelte medlemslande. Sendrægtighed eller undladelse i gennemførelsen af fællesskabets direktiver kan påtales af EF-kommissionen efter EF-traktatens artikel 169 ved sagsanlæg ved EF-domstolen. Det er dog stadig medlemsstaten, der har ansvaret for at rette op på forholdet ved at ændre eller tilrette sin nationale lovgivning, så den bringes i overensstemmelse med EF-retten. En skadelidt part, som finder, at hans retsstilling i en produktansvarssag er forringet enten som følge af afvigende national implementering eller for sen eller undladt implementering, har derfor interesse i at hævde, at direktivet som sådant er direkte anvendeligt for medlemsstatens domstole som en bestanddel af gældende ret.

Doktrinen om direkte anvendelighed, der har udviklet sig i EF-domstolens praksis helt tilbage fra begyndelsen af 60'erne,[8] forudsætter imidlertid, at de rettigheder, som direktivet tillægger borgerne, er ubetingede og tilstrækkeligt præcise. Der er næppe tvivl om, at produktansvarsdirektivet i sin egenskab af modellovgivning med gennemarbejdede juridiske definitioner, opfylder denne forudsætning. De valgfrie komponenter kan dog have betydning for indholdet af skadelidtes rettigheder, eftersom en skadelidt må finde sig i, at medlemsstaten begrænser ansvaret i det tilladte omfang.[9]

Direkte anvendelighed har to dimensioner: *vertikal* og *horisontal* anvendelighed. Den første drejer sig om den skadelidte parts mulighed for at påberåbe sig direktivet i en sag mod statsmagten. Den anden drejer sig om den skadelidte parts mulighed for at påberåbe sig direktivet i en sag mod en civil modpart, f.eks. producenten af det skadevoldende produkt. Det er almindeligt antaget, at produktansvarsdirektivet kun giver mulighed for vertikal anvendelighed.[10] Hvis det principielt forholdt sig anderledes, ville sonderingen mellem forordninger, der er umiddelbart bindende i medlemslandene, og direktiver, der først skal implementeres i medlemslandene, udviskes. Hele den særlige folkeretlige struktur om EF-rettens gradvise omsætning til de enkelte medlemsstaters nationale retssystemer ville erodere.

En produktansvarssag mod en offentlig myndighed løber dog formentligt ind i andre problemer end selve spørgsmålet om at bringe produktansvarsdirektivet i anvendelse over for en modpart, der har forsømt sin forpligtelse til at gennemføre direktivet rettidigt. Der er for det første problemet om, hvilke foretagender - f.eks. statslige og kommunale aktieselskaber og koncessionerede selskaber, der skal henføres til statsmagten og dermed dele ansvar for ikke-rettidig implementering. For det andet er der et fortolkningsproblem i forhold til statsmagten og dens virksomhedsgrene, når et ansvar søges gennemført mod en offentlig enhed som producent af et defekt produkt. Ifølge produktansvarsdirektivets artikel 7 litra c er producenten ikke ansvarlig, hvis han beviser, »at produktet hverken var fremstillet med henblik på salg eller anden form for distribution i et for producenten erhvervsmæssigt øjemed eller fremstillet eller distribueret som led i producentens erhvervsvirksomhed«. Det kan diskuteres, om det offentliges drift af elektricitetsværker, gasværker, vandværker og hospitalsvæsen falder ind under denne karakteristik.

I medlemslande, hvor en skadelidte part lider et retstab derved, at et produktansvarskrav ikke kan gennemføres mod en erhvervsmæssig producent efter de almindelige erstatningsregler, men hvor det ville kunne være gennemført med held, såfremt medlemsstaten rettidigt og rigtigt havde opfyldt sin implementeringsforpligtelse, opstår spørgsmålet, om den skadelidte part da kan rette et erstatningskrav mod medlemsstaten for overtrædelse af de EF-retlige forpligtelser. I hvert fald efter EF-domstolens afgørelse i Francovich-sagen, må en sådan erstatningsmulighed antages at foreligge, forudsat at skadelidte kan løfte bevisbyrden for, at der er årsagsforbindelse mellem hans tab og medlemsstatens undladelsehandling.[11]

6

11. Kan disharmonisk harmonisering undgås?

Med den betydning, som produktansvarsretten har i de vestlige industrinationer, er det uheldigt, at harmoniseringen på dette vigtige retsområde udviser så mange ujævnheder som tilfældet er. Transplantationen af et nyt produktansvarssystem oven på de eksisterende nationale erstatningsregler, i stedet for en fælles reform, var uundgåelig i betragtning af opgavens omfang; men flere af de efterfølgende problemer med at få reglerne ordentligt på plads i medlemslandene udtrykker vanskeligheder, som misklæder harmoniseringstanken og skaber grobund for forum shopping i produktansvarssager inden for EF-domskonventionens rammer. Det illustrerer, at de traditionelle folkeretlige implementeringsmetoder ikke altid er velegnede i EF-retten. Den mest iøjnefaldende svaghed består i, at omskrivningen fra direktiv til lov i realiteten indebærer en juridisk metamorfose, der risikerer at forvandle direktivets regelindhold til en quasi-autentisk national fortolkningsversion iklædt medlemslandets egne juridiske begrebsdannelser og udtryksformer. Det skaber en mulig fejlkilde, fordi man da må vurdere, om loven nu også til punkt og prikke er en korrekt, fyldestgørende og loyal gengivelse af direktivet. Erfaringen viser, at sådanne vurderinger meget nemt kommer til at dele vilkår med teologiens århundredelange udgranskninger af forholdet mellem den eneste sande skrift og de tallose udlægninger af samme. Når rekursvejen alligevel går til EF-domstolen, er der ingen logisk grund til at fordoble problemet og skabe et ekstra fortolkningslag. Man kan med fordel overveje, om ikke fremtidens løsning retteligt bør være, at man ikke *omskriver* EF-direktiverne, men blot *indsriver* dem i medlemslandets lovgivning uden at brodere på dem i videre omfang end eventuelle valgfrie komponenter nødvendiggør. Skønt EF-direktivernes sprogstil vissevis ikke kan leve op til det mål af forståelighed, som Statens Informationstjeneste anbefaler, så er det måske alligevel at foretrække, at tydningen henlægges til lovbemærkningerne og den juridiske litteratur fremfor til en lovtæst, som bagefter risikerer at skulle stå skoleret for EF-kommissionen og måske EF-domstolen.

1. Efter den tyske produktansvarslov henregnes også biavl til landbrugsproduktion. Medicinalvarer er derimod holdt helt ude af produktbegrebet i den understreknings, hvori sådanne varer er omfattet af Tysklands særlige lovgivning om produktansvar for skader fremkaldt ved medicinalvarer.
2. I Tyskland er grænsen 160 mio D-mark, og den gælder såvel enkeltskader som serieskader. I Portugal er grænsen 10.000 mio escudos. Den portugisiske beløbsgrænse var allerede ved gennemførelsen af den portugisiske produktansvarslov d. 11 november 1989 forkortet afstemt med EF-grænsen på 70 mio ECU. Efter de dagældende kurser skulle beløbsgrænsen have været på ca. 12.250 mio escudos.
3. Justitsministeriets opfattelse er udtrykt i lovforslag nr. L 54 af 12.10.1988, alm. bemærkninger pkt. 7: »- I tilfælde af, at der opstår skade på f.eks. bilens karrosseri som følge af, at bilen ved købet havde defekte bremses, vil skaden skulle betragtes som en skade på selve det defekte produkt, hvorfor skaden ikke omfattes af reglerne om produktansvar.« Se også lovforslag nr. L 265 af 14.05.1986 om produktansvar, bemærkningerne til 2. jf. i øvrigt Børge Dahl m. fl. i JURISTEN 1987 s. 174 og John Peter Andersen »Produktansvar« s. 118.
4. Jf. udtalelserne fra Lord Lucas i The House of Lords, HL debs col 760, 19 januar 1987.
5. EFT 1989 C 145/22.
6. Jf. »European Product Liability«, 1992, ed. Patrick Kelly & Rebecca Attree, s. 221.
7. Hans C. Taschner, EF-kommissionen, i JURISTEN nr. 1, 1987, s. 16.
8. Van Gend en Loos vs. Nederlandse Administratie der Belastingen, sag 26/62, Saml. 1954-1964, s. 375. Costa vs. Ente Nazionale per L'Energia Elettrica (ENEL), sag 6/64, Saml. 1954-1964, s. 531. Grad vs. Finanzamt Traunstein, sag 9/70, Saml. 1970 s. 825. SACE vs. Italian Ministry of Finance, 33/70, Saml. 1970 s. 1213. Van Duyn vs. Home Office, sag 41/74, 1974 s. 1337.
9. Det må betragtes som uafklaret, om en medlemsstat under en sådan sag uden videre kan støtte ret på tilladte derogationsmuligheder i et direktiv, som medlemsstaten ikke har gennemført, eller om medlemsstaten i et eller andet omfang må søge at bevisliggøre, hvorledes man de facto tilsigtede at udnytte derogationsmuligheden ved implementeringen, f.eks. med hensyn til ansvarsfrihed for udviklingsskader. Om problemstillingen i relation til de EF-forskrevne lønmodtagergarantifonde og garantiomfanget i den enkelte medlemsstat, se advokat Jesper Fabricius i U1993 B. s. 242-243.
10. Hans C. Taschner, EF-kommissionen, i Annales de droit de Liege, 1987, s. 290 samt Becker vs. Finanzamt Munster-Innenstadt, sag 8/81, Saml. 1982 s. 53.
11. Jf. nærmere advokat Jesper Fabricius i U1993 B. 241 og stipendiat Peter Gjortler i »Lov & Ret« nr. 1-1992, s. 27.